

*Czeglédi Csilla – Marosné Kuna Zsuzsanna –
Kollár Péter – Miskolciné Mikáczó Andrea –
Varga Erika – Zéman Zoltán*

A vállalkozói ismeretek oktatásának helyzete a magyar felsőoktatásban

Educational Conditions of Entrepreneurship Knowledge in Highly Education



Összefoglalás

Negyed évszázad után, 2014-re elérkeztünk oda, hogy a magyar felsőoktatás nemzetgazdaságunk jelentősebb ágazatainak egyike, és a lehetőség adott arra, hogy létrejöjjön Közép-Európa egyik legjobb felsőoktatási rendszere. A hazai felsőoktatásnak minél előbb fel kell vennie a globális világ által megkívánt tempót, a rendszerben lévő lehetőségek maximális kiaknázásával, az értékmegőrzés és értékteremtés szem előtt tartásával, hogy az erőforrások hatékony felhasználása mellett egy magasabb minőséget nyújtó, teljesítményelvű és a gazdasági szereplők, köztük a vállalkozói réteg igényeit is kiszolgáló rendszer jöjjön létre. Jelenlegi tanulmányunk célja az, hogy bemutassuk a vállalkozói ismeretek oktatásának felsőoktatásbeli jelenlegi állapotát, körülményeit. Vizsgálataink során összegyűjtöttük mindazokat az európai és nemzeti jelentéseket, dokumentumokat, amelyek a vállalkozási ismeretekkel, és különösen azoknak a felsőoktatásban való oktatásával kapcsolatosak. Elvégezzük a magyar felsőoktatási intézmények vállalkozói ismeretek oktatását célzó tantárgyai programjainak tartalomelemzését, melyet esettanulmányok egészítenek ki.

CZEGLÉDI CSILLA, MAROSNÉ KUNA ZSUZSANNA, KOLLÁR PÉTER, MISKOLCINÉ MIKÁCZÓ ANDREA, VARGA ERIKA, ZÉMAN ZOLTÁN, Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Gödöllő.

Summary

After a quarter of a century we achieved in 2014 that the Hungarian higher education was one of the more significant sectors of our national economy, and it is possible that there will be created in Hungary one of the best higher educational systems in Central Europe. Our higher education should take up, as soon as it is possible, the pace which is required by the global world, and it should do it in such a way that, by maximal exploitation of the possibilities, hidden in the system, considering conservation and creation of values by effective utilizations of the resources, a system is to be created, which provides higher quality, is performance-based, and meets the needs of the economic operators, among them the ones of the entrepreneurs. Our goal with the present study is to disclose the present state and circumstances at the higher education of the instruction of the subject: entrepreneurship. During our investigation we collected all the European and international reports, documents, which are related to the entrepreneurship and particularly to its instruction at higher education. We carry out a content analysis of the programs of subjects, which aim to provide instruction concerning entrepreneurship. The analysis is supplemented by giving information about case studies (good practices).

BEVEZETÉS

Az EU definíciója szerint:¹ „A vállalkozás az egyén azon képessége, melynek segítségével a gondolatokat tettek formálja. Egyszerre jelent kreativitást, innovációt és kockázatvállalást, valamint projektek megtervezését és végrehajtását a célok elérése érdekében. Segít mindenkinek a mindennapi élet során, otthon és a társadalomban egyaránt; a munkavállalókat ráébreszti munkájuk összefüggéseire és a lehetőségek jobb kihasználására, valamint a vállalkozók esetében jó alapot nyújt társas és kereskedelmi tevékenység elkezdésére.” Manapság elfogadott tény, hogy a gazdasági és társadalmi fejlődés egyre inkább a társadalomban, az innovációban és a vállalkozásokban rejlő tudás minőségétől és mennyiségétől függ. A vállalkozó szellem egyre inkább a visegrádi régió gazdasági fejlődésének és fejlesztésének mozgatórugójává válik, és a mai világ kihívásaira adott megoldások egyikét jelenti, jelentheti. A vállalkozók azonban nem születnek (még ha fontos is néhány veleszületett személyiségjegyet), hanem oktatás és képzés során válnak azzá. A vállalkozási ismeretek felkészítik az embereket arra, hogy felelős és vállalkozó szellemű egyénekké váljanak, és segít az azon készségek, tudás és attitűd fejlesztésében, amelyek szükségesek a kitűzött célok eléréséhez. Bizonyítható, hogy a vállalkozói tudással, készségekkel és kompetenciákkal felvértezett egyének könnyebben találnak munkát. A vállalkozói ismereteket tanuló fiatalok esetében jóval nagyobb az esélye egy saját cég alapításának. Nyilvánvaló, hogy a vállalkozói ismeretek oktatásának szintje jelentős mértékben befolyásolja a vállalkozások körének bővülését, azok működésének eredményességét, ezért tehát a

minőségi oktatás az oktatási intézmények, köztük az egyetemek egyik legfontosabb feladata. A Visegrádi Alap egy projektje keretében vizsgáltuk az üzleti képzés felsőoktatási helyzetét. A központi projekt fő célja, irányvonala az volt, hogy megállapítsa, az innovatív vállalkozói ismeretek oktatása mennyiben és hogyan hat a visegrádi régió jövőbeni prioritására.

A VÁLLALKOZÁSOK ÉS A VÁLLALKOZÓI ISMERETEK OKTATÁSÁNAK SZEREPE A FELSŐOKTATÁSBAN

A vállalkozások alapításának ösztönzése egyre inkább szerephez jut a gazdaság fejlődésében. Az újonnan alapított/létrehozott munkahelyek jelentősen hozzájárulhatnak a helyi munkaerőpiac erősítéséhez, mert ezek az új munkahelyek gyakran ott találhatóak, ahol maguk a vállalkozók is laknak/élnek és folytatják tevékenységeiket. A vállalkozói tevékenységet végzők bővülése és a gazdasági növekedés között pozitív összefüggés van. Az innováción alapuló fenntartható fejlődés a startup cégek egyre növekvő számát is igényli, amelyek ezáltal egyben több munkahelyet teremtenek.

Az Európai Bizottság szerint: „A vállalkozás tanulható készség. Nem kell vállalkozónak születni ahhoz, hogy az üzlet sikeresen működjön. Vállalkozóvá válhatunk, ha vállalkozói mentalitást és készségeket fejlesztünk ki. Mivel Európának több vállalkozóra van szüksége, minden EU-s országban szükséges az oktatás e típusának támogatása. Az EB célja a vállalkozói ismeretek oktatásának propagálása és fontosságának hangsúlyozása az általános iskolától kezdve a felsőoktatásig, és még azon is túl.”² A vállalkozó szellemre nevelés oslói útmutatója szerint „néhány sikeres vállalkozó gyakran hangsúlyozza azt, hogy az oktatás túl formális, túlságosan merev, szisztematikus és egyenlősítő; nem motiválja arra az embereket, hogy önmaguk legyenek, s így megöli és letöri a vállalkozó szellemet”.³ A vállalkozó szellemre nevelésnek számos hosszú távú előnye van, mert:

- elősegíti a személyes fejlődést,
- továbbfejleszti az innovációra és az alkalmazkodásra való képességet, így az erőforrások hatékonyabb felhasználását,
- hozzájárul az üzleti élet szükségszerű diverzifikációjához.

A vállalkozói hozzáállás és készségek a legjobban a tanulás és a gyakorlat, tapasztalat során sajátíthatók el, adott konkrét projektek és tevékenységek keretein belül. Egyetemi szinten a vállalkozói ismeretek oktatásának az üzleti ötletekre és a technológiaalapú tevékenységekre, továbbá az innovációra kell összpontosítania. A vállalkozói ismeretek oktatásának spektruma sokkal szélesebb annál, mint hogy megtanítsuk azt, hogyan kell egy üzletet beindítani; a személyes jellemzők és horizontális készségek, mint például kreativitás, kezdeményezés, önbizalom stb. fejlesztését is jelenti. A mentorálás vagy a tapasztalt üzletemberekkel folytatott coaching alapeleme a vállalkozói ismeretek oktatásának. Azonban nem elegendő, ha a vállalkozókat hívjuk a tanterembe, a hallgatókat közvetlenül a vállalkozás székhelyén/telephelyén kell megismertetni a vállalkozással kapcsolatos projektekkel. Biztosítani kell számukra a valós vállalkozói környezet megismerését, megtapasztalását.

A vállalkozói ismeretek oktatása az alapvető szakmai – gazdasági, jogi, vállalati stb. – ismeretek mellett magában kell hogy foglalja a személyes tulajdonságok és attitűdök, valamint a formális tudás és készségek fejlesztését is:

– A személyes tulajdonságok és attitűdök növelik annak a valószínűségét, hogy az egyén észreveszi és kihasználja a lehetőségeket. A vállalkozói ismeretek oktatásának elsősorban a személyes tulajdonságok és az attitűdök fejlesztésére kell helyeznie a hangsúlyt. Ily módon az aktív értékteremtésben a tudás és készségek későbbi felhasználásának alapját garantálja.

– Ki kell emelni a tudásnak és azoknak a készségeknek a meghatározó szerepét, amelyek egy új vállalkozás létrejöttéhez, valamint egy ötlet sikeres cél- és gyakorlatorientált megvalósításához szükségesek.

A felsőoktatási intézményekben rendelkezésre álló K+F+I-potenciál hasznosítása az ország gazdasági fejlődése szempontjából kulskérdés. A magyar innovációs rendszernek ugyanis nagy problémája, hogy strukturálisan két, egymásnak ellentmondó részből áll össze. Egyfelől, az innováció gazdasági hatásainak mérésére szolgáló rangsorban kiemelkedően jól szerepelünk (a régió országai közül messze a legjobban), köszönhetően elsősorban a nemzetközi nagyvállalatok által megtestesített innovációs kultúra és technológia színvonalának. Másfelől azonban a kis- és középvállalkozások (a továbbiakban röviden kkv-k) szektorának innovációját mérő mutatókban sereghajtók vagyunk.

Világos tehát, hogy a hazai és nemzetközi piacokon is versenyképes magyar vállalatok fejlesztését célzó kormányzati erőfeszítések csak akkor hozhatnak tartós eredményt, ha sikerül a vállalkozások innovációs intenzitását növelni, amely azonban csak a felsőoktatásban rendelkezésre álló potenciál kihasználásával érhető el hatékonyan. Ezért a felsőoktatási koncepció egyik lényegesebb beavatkozási területe annak a támogatási rendszernek a kialakítása, amely az innovációs források átgondolt felhasználásával a felsőoktatási intézményeket arra ösztönzi, hogy a vállalati, és ezen belül is kiemelten a kkv-szektor számára K+F+I-támogatást nyújtsanak, és fordítva, a kkv-szektor számára biztosított célirányos támogatások felhasználásában jelentős szerepet kell biztosítani a felsőoktatási intézményeknek.

A magyarországi cél az, hogy országos és intézményi szinten megerősödjön az alkalmazói (vállalati, munkaadói) kapcsolatrendszer, ezért a felsőfokú képzés tartalmi megújulása érdekében a képzési igényeket be kell csatornázni a képzésekbe.

Mit jelent valójában a vállalkozói ismeretek oktatása?

Az OECD *Vállalkozói ismeretek oktatása és a felsőoktatás* című tanulmánya⁴ szerint a vállalkozói ismeretek oktatása olyan cselekvés, amely a vállalkozói beállítódás, attitűd és készségek erősítésére irányul, és számos aspektust foglal magában, mint az ötletek kitalálása, a startup cégek létrehozása, a növekedés és az innováció.

A vállalkozáshoz szükséges személyes tulajdonságok listája a potenciális vállalkozó következő képességeit és kompetenciáit tartalmazza:

– Problémamegoldás: az a képesség, amellyel a problémákat lehetőségként fogjuk fel, elsajátítjuk a problémamegoldáshoz szükséges készségeket, módszereket és esz-

közöket, kompetenciákat alakítunk ki a tervezés, döntéshozás, kommunikáció és a felelősségvállalás terén.

– Együttműködés és kapcsolatépítés, hálózatba szerveződés (networking): társas kompetenciák elsajátítása, mint például az együttműködés, a kapcsolatépítés és az új szerepek megtanulása.

– Önbizalom és motiváció: az önbizalom kifejlesztése, a kritikus és önálló gondolkodás, valamint az autonóm tanulás képessége.

A tanulmány összehasonlítja a jelenlegi egyetemi képzési kínálatot a vállalkozók számára kívánatos szakmai munkaerőpiaci szükségletekkel, és azzal a következtetéssel zárul, hogy amíg az egyetemek az információ és a tudás átadására összpontosítanak, addig a vállalkozók a megvalósításhoz szükséges készségek megteremtését/fejlesztését hangsúlyozzák.

A gazdaságtudományi képzési terület fenntartható, eredményes és nemzetközi szinten is versenyképes működtetéséhez a következő főbb változtatási irányok megvalósítását látjuk szükségesnek Magyarországon:

– Az alapképzési (BA/BSc) szakok számának csökkentése, hiszen a jelenlegi szakstruktúra indokolatlanul korai pályaválasztás elé állítja a hallgatókat, ellehetetleníti a költséghatékony képzésszervezési tevékenységet (ma 10 alapszakot hirdetnek meg háromféle: nappali, esti és levelező formában, kétféle finanszírozási – állami és önköltséges – modellben mintegy 40 felsőoktatási intézményben, karon);

– A mesterszakok (MA/MSc) helyi igényekhez illeszkedő és gyakorlatorientáltabb továbbfejlesztése;

– A kiemelt intézmények nemzetközi képzési piacra való bekapcsolódása és az intézmények külföldi hallgatókat fogadó képességének erősítése;

– A szakirányú továbbképzésben és felnőttképzésben fokozottabb, a munkaadókkal összehangolt szerepvállalás erősítése.

Az utolsó változtatást az indokolja, hogy a munkaadók oldalán számos olyan igény merül fel, amit egy gazdaságtudományi képző- és fejlesztőintézmény tudásával, kapacitásával jól és szakszerűen ki tud szolgálni. Az intézmények helyi beágyazottságát, az aktuális gazdasági és társadalmi problémák megoldására való fogékonyságát, valamint fenntartható finanszírozását kiválóan szolgálják ezek a nemzetközi gyakorlatban széleskörűen alkalmazott együttműködési formák, mint a vállalatok és szervezetek által finanszírozott oktatói és fejlesztői státusok, közös tananyag- és módszertanfejlesztések, közös kutatások, a vállalati szakember- és vezetői utánpótlás biztosítása. Ehhez szükséges:

– a gazdaságtudományi felsőoktatási intézmények szakirányú szerepének pontos definiálása a továbbképzésben és a felnőttképzésben, valamint az ehhez szükséges feltételrendszer megteremtése;

– a munkaadókkal való strukturált, célorientált együttműködési formák ösztönzése.

Ki tanítsa a vállalkozói ismereteket?

A vállalkozói ismeretek oktatásának fő célja, amely megkülönbözteti a tipikus üzleti jellegű oktatástól, az a kihívás, hogy rengeteg olyan eltérő ötletet és gondolatot alkossunk

és értékeljük ki, amelyek az üzleti lehetőségek kiaknázására vonatkoznak. Az oktatásnak tartalmaznia kell készségfejlesztő kurzusokat, pl. tárgyalástechnika, vezetés, új termék kifejlesztése, kreatív gondolkodás és a technikai innováció alkalmazása. A vállalkozói ismeretek hatékony oktatása megköveteli, hogy a hallgatónak jelentős közvetlen tapasztalata legyen, hogy képesek legyenek megtanulni azt, hogyan adódik érték az igazi vállalkozásokhoz, és készen álljanak arra, hogy értéket adjanak hozzá a saját vállalkozásukhoz is. Projektalapú kísérleti tanulási formának kell elterjednie, számos formát öltve, mint például az üzleti tervek írása, a hallgatók startup cégeinek alapítása, konzultáció az aktív vállalkozókkal, számítógépes szimuláció és imitáció. A hallgatók (még ha fiktív is) cégalapítása fontos részét képezi a vállalkozói ismeretek oktatásának.

A hagyományos üzleti szakokat egyre inkább kritizálják azért, mert nem igazán képesek megfelelni a jelenlegi dinamikus változó és fejlődő üzleti környezet elvárásainak. A vállalkozás tantermi szimulációja gyakran túlságosan elméletközpontú: vagy a vezetéstani elméleteken alapul, melyeket a vállalkozások és a kisvállalkozások tanácsadására szabnak át, vagy a vállalkozói ismereti elméletek szolgáltatnak alapot, amelyek a vállalkozók és személyes tulajdonságaik fontosságát hangsúlyozzák. Azok, akik ez utóbbival értenek egyet, megjegyzik, hogy a vállalkozói szakok gyakran a vállalkozói ismeretekről szólnak, mintsem a vállalkozói ismeretek megismeréséért és megértéséért oktatnának.

Vállalkozói ismeretek oktatásával foglalkozó főbb dokumentumok az EU-ban

A vállalkozás és a vállalkozói ismeretek oktatása előkelő szerephez jut a legtöbb EU-tagországban. Az elmúlt években olyan oktatási reformokat hajtottak végre ezen országokban, amelynek eredményeként a vállalkozói készségek fejlesztését – különböző formákban – sikeresen beépítették az oktatásba. Európa-szerte sokféle program és tevékenység létezik az említett készségek további fejlesztésével kapcsolatban az oktatás különböző szintjein. Azonban szükség van ezeknek a kezdeményezéseknek a szisztematikusabb propagálására és elterjesztésére. Az Európai Bizottság elkötelezett a vállalkozói ismeretek oktatása iránt, az általános iskoláktól kezdve az egyetemekig, és azon túl is. A vállalkozásra és a vállalkozói ismeretek oktatására fókuszálás tükröződik vissza számos stratégiai dokumentumban.⁵ További útmutatóként szolgál az OECD *Vállalkozói ismeretek és a felsőoktatás* című tanulmánya⁶ és a *Pillantás a vállalkozói ismeretekre 2015*.⁷

A Világbank 2014-ben adta ki jelentését *Vállalkozói ismeretek oktatása és képzési programok világszerte* címmel.⁸ A Világ gazdasági Fórum is megjelentetett egy tanulmányt *A következő vállalkozói generáció oktatása: A vállalkozói kapacitások kihasználása a 21. század kihívásainak leküzdésében* címmel.⁹ A Bizottság *Kommunikáció a vállalkozói gondolkodásmód fejlesztéséhez az oktatásban és a tanulásban* című anyaga,¹⁰ mely a vállalkozói ismeretek oktatására összpontosít, azt mutatja, hogy szükség van a cselekvések intenzívebbé tételére az Unió és a tagországok szintjén egyaránt. A vállalkozói kompetencia egyike az élethosszig tartó tanulás kulcskompetenciáinak. Ösztönzi az önmegvalósítást, a társas integrációt és az aktív állampolgári magatartást, valamint a vállalkozási készséget.¹¹

Fontosnak tartjuk még megemlíteni, hogy az oktatók követendő példák a hallgatók szemében. Az egyetemista fiatalok körében a pozitív hozzáállás a vállalkozás, az innováció és a reorientáció iránt megköveteli, hogy az oktatóknak is legyen erre vonatkozó tudásuk. Ezért fontos a tanárképzésben is a vállalkozói ismeretekre összpontosítani, és kompetenciafejlesztő kurzusokat ajánlani az aktív oktatóknak. Az Európai Bizottság ezért alkotta meg az Oktatói Útmutatót.¹²

Az Európai Bizottság által 2011-ben elfogadott Vállalkozás 2020 cselekvési tervben is jelentős hangsúlyt kap a vállalkozói ismeretek oktatása, nemcsak a felső-, hanem már a közoktatás szintjén is. Jelen tanulmányunkban azonban csak a felsőoktatás ez irányú szerepével foglalkozunk.

A VÁLLALKOZÓI ISMERETEK OKTATÁSA; NEMZETI STRATÉGIÁK ÉS EREDMÉNYEK A TANULÁSBAN

A nemzeti stratégiák általában tartalmazzák a vállalkozásra való oktatást (élethosszig tartó tanulás, fiatal generáció oktatása) néhány olyan országban, ahol a vállalkozói ismeretek az általános iskolától kezdve a középiskoláig megjelennek, ahol gyakran a társadalomtudományi vagy gazdasági jellegű tantárgyak részét képezik, és csak ritkán szerepelnek önálló tantárgyként. A felsőoktatásban azonban, főleg a nem gazdasági jellegű szakokon, az oktatáspolitikáért felelős minisztérium anyagi támogatása szükséges az e területek oktatásának fejlesztésére irányuló kutatás-fejlesztési tevékenységekhez, valamint ugyanazon célból szakmai együttműködések kialakítása szükséges a vállalatokkal/vállalkozásokkal és azok vezetőivel. Ezáltal olyan regionális képzési központok létesülhetnek, amelyek a megfelelő eszközöket és módszereket kiválasztják, bemutatják a jó gyakorlatokat, és a hallgatókat, oktatókat és munkáltatókat a vállalkozások céljaira orientáltan tréningezik. Megfelelő motivációval a startup cégek koncepcióját is megkedveltetik a hallgatókkal, és segítenek nekik a kezdőtőke összegyűjtésében, a szponzorok felkutatásában, az inkubátorszervezetekkel folytatott együttműködésben és az üzleti tervről folytatott konzultációkban.

A felsőoktatás fejlődésének keretrendszere

A jövő felsőoktatásának kulcsszavai: verseny, minőség, teljesítmény és siker.

A magyar oktatáspolitikát 2030-ra olyan felsőoktatási rendszer kíván létrehozni, ahol a rendelkezésre álló állami forrásokat a nemzetközi versenyben is bizonyítottan erős területekre lehet koncentrálni, vagyis a gazdaságpolitikában bevált ágazati szemléletű megközelítést a felsőoktatásba is át kell vezetni.

A minőségi oktatás egyik kulcsa a differenciálás, amelyet azonban a képzési területeken kívül a felsőoktatási intézmények profilja és a hallgatók képessége terén is egyaránt érvényesíteni kell. A jövőben minden egyetemnek és főiskolának a saját, jól megkülönböztethető, kiemelt képzési területére szükséges fókuszálnia, vagyis az intézményeknek határozott képzési profillal kell rendelkezniük, és az általuk képviselt területen világszínvonalú képzést kell nyújtaniuk. Ez hozzájárul ahhoz, hogy meg-

szűnjön az intézmények felesleges rivalizálása, helyébe a képzések közötti egészséges verseny lépjen, és így az ország felsőoktatási intézményei – kollektíven – képesek lesznek minden tudásterületet és tudásszintet lefedni.

*Fokozatváltás a felsőoktatásban*¹³ címmel jelent meg 2015-ben a magyar kormány új, felsőoktatási stratégiája. A stratégia a 2030-ig elérendő olyan célról szól, mint az új képzési szerkezet és alapképzési típusok kialakítása, a gyakorlatorientált képzések bővítése és erősítése, a duális képzés bevezetése és folyamatos bővítése. Több külföldi hallgató magyarországi képzése is a stratégia kiemelt célja, továbbá a határon túli magyar és idegen nyelvű felsőoktatás fejlesztése is. A stratégiában kritikaként rögzítették, hogy még mindig nincs kellő összhang a felsőoktatási kibocsátás és a munkaerőpiac igénye között. A jelenleg kibocsátott hallgatók ismerete, tudásszintje nem minden tekintetben elegendő ahhoz, hogy az alapszak elvégzését követően önállóan tudjanak dolgozni. A stratégia a duális képzést tartja inkább elfogadhatónak, ugyanis abban nagyobb arányt képvisel a gyakorlati képzés, ami számos jelenlegi felsőoktatási szak esetében hiányos, kiforratlan.

A nemzeti felsőoktatási törvény három minősítési eljárást vezetett be, amelyek mentén a finanszírozásban egyes kapcsolódó célfeladatok jelennek meg. A kiemelt felsőoktatási intézmény, a kutatóegyetem és az alkalmazott kutatások főiskolája minősítési eljárásai is erre fókuszálnak.

Oktatási stratégia (2020)

Magyarországon teljesen különálló a közoktatás és a felsőoktatás állami apparátusa és szabályozási háttere. Az Emberi Erőforrások Minisztériumán belül van Felsőoktatásért Felelős Államtitkárság,¹⁴ Köznevelésért Felelős Államtitkárság,¹⁵ és a szakmunkásképzés¹⁶ egy másik minisztérium által irányított képzési terület.

Az előzőekből kifolyólag egységes nemzeti oktatási stratégia nincs, csak munkanyag áll rendelkezésre.

A magyarországi Köznevelés-fejlesztési stratégia, az Európai Unió Európa 2020 stratégiájának kiemelt célkitűzéseivel összhangban, a magyar köznevelés helyzetét is értékelve jelöli ki az ágazat fejlesztési irányait a 2014 és 2020 közötti időszakra. Főbb vezérelvei közé tartozik egyebek mellett a tanulói tárgyi tudás, a készségek, a képességek szintjének emelése, fejlesztése, a pedagógusok módszertani kultúrájának fejlesztése, összhangban az új tantervi-tartalmi szabályozókban megjelenő követelményekkel. Célként megjelenik benne az új tantervi-tartalmi szabályozóknak megfelelő taneszközök fejlesztése, bevezetése, elterjesztése, a felzárkózás támogatása, az innováció és a tehetség támogatása a köznevelés minden szintjén, a pedagógusképzés fejlesztése és a szakmai fejlődés biztosítása.

A felsőoktatás minősítésének nemzeti keretrendszere

A magyar felsőoktatás minőségének meghatározó alakítói és felelősei maguk az egyetemek és a főiskolák. A kormányzatnak a feltételek biztosításában, a Magyar Felső-

oktatási Akkreditációs Bizottságnak (továbbiakban MAB) az oktatás minőségének értékelésében és fejlesztésének segítésében van törvényben rögzített fontos szerepe.

A felsőoktatási minőségbiztosítás európai sztenderdjeit és irányelveit az ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) koordinálásában kidolgozott és az Európai Felsőoktatási Térség miniszterei által 2005 májusában, Bergenben elfogadott dokumentum, a *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*¹⁷ (a továbbiakban: ESG) tartalmazza. A 2005-ben elfogadott és még jelenleg is érvényben lévő ESG-dokumentumot 2015-ben Jerevánban újratárgyaltatták az illetékes partnerek, és néhány ponton fejlesztéseket, módosításokat hajtottak végre. Magyarországon is fokozatosan megkezdődik az új ESG-követelményekre való átállás a felsőoktatási intézményekben, amely folyamatot a MAB a soron következő akkreditációs eljárások során fogja felügyelni.

Ez az ESG-dokumentum tehát a felsőoktatás minőségbiztosítási szabványaként tekintendő, amit a bolognai folyamatban részt vevő országokban működő felsőoktatási intézmények magukra nézve kötelezőnek kell hogy tekintsenek, valamint ez alapján kölcsönösen el kell ismerniük egymás képzéseit. Ez a közös szabályrendszer teremti meg az alapot az EU-n belüli intézmények közötti szabad átjárhatósághoz (kreditátvitel, kreditelismerés stb.).

A felsőoktatás fejlesztésének keretrendszere

Az ágazati felsőoktatás-irányítás fontos eleme az intézményi szintű stratégiai tervezés ösztönzése. Az OECD és más nemzetközi intézmények felsőoktatási ajánlásai is megfogalmazták, hogy a nemzeti kormányok követeljék meg az intézményektől, hogy azok rendelkezzenek stratégiai intézményfejlesztési tervvel. A tervezési folyamatban a fenntartó közvetíti a képzési és kutatási területek állami támogatásának (ösztöndíj) középtávú terveit, amely alapot nyújt a tervek elkészítéséhez. Az intézményfejlesztési tervek szerkezetére és tartalmára vonatkozó elvárások a következők:

– Helyzetértékelés: a társadalmi és gazdasági környezet, a képzési tevékenység, K+F+I tevékenységek, az intézményirányítás értékelése, az intézmény versenytárs-elemzése, gazdasági, társadalmi hatások értékelése, a speciális feladatellátás teljesítményének (opcionális) és az intézmény szervezeti önállóságának értékelése;

- jövőkép meghatározása;
- stratégiai irányok meghatározása;
- stratégiai célok meghatározása;
- stratégiai mutatószámok meghatározása;
- éves működési terv kialakítása;
- stratégiai kontrolling folyamatának és eszközeinek bemutatása;
- stratégiai kommunikáció folyamatának és eszközeinek bemutatása.

Magyarországon miniszteri rendelet szabályozza a felsőfokú képzések tartalmát és a kimeneti követelményeket mind az alap-, mind pedig a mesterszakokon. A dekretum definiálja az általános (nem speciális) kompetenciákat, amelyek a következő formát öltik:

- nyelvtudás,
- infokommunikáció,
- vállalkozói/vezetési készségek,
- kommunikáció stb.

Magyarország kormánya az egész életen át tartó tanulás stratégiájának 2005-ben történt megalkotásával hosszú távra – az Európai Unió tervezésével összhangban, különösen a 2007 és 2013 közötti időszakra – határozta meg az emberi erőforrás fejlesztésének irányait. Az egész életen át tartó tanulást támogató szakpolitikai eszközök a következők:

- Európai Minőségbiztosítási Referencia Keretrendszer (EQAVET),
- Európai Szakoktatási és Szakképzési Kreditrendszer (ECVET),
- Európai Képességek, Kompetenciák és Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere (ESCO).

Végezetül, szintén általános stratégiai dokumentumként meg kell említenünk az Új Széchenyi Tervet, amely olyan keretrendszer, ami akciótervként is szolgált a 2007–2013-as időszakra. Hét kitörési pontot vázolt fel a gazdaság erősítésére és a foglalkoztatás támogatására, amelyeknek egyike az üzleti környezet fejlesztése és a tudományinnováció. Ez utóbbi program fő prioritásai között volt az emberi erőforrás fejlesztése, a nemzetközi kapcsolatok kiszélesítése és *jól definiált vállalkozásfejlesztési eszközök* nyújtása, amely az innovatív cégek számára jobb lehetőségeket is biztosított.

A vállalkozói szellem erősítésére számos állami szervezet létezik, mint például a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, továbbá a területi kamarák. Az Iparosok Országos Szövetsége (IPOSZ) és a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium a regionális fejlesztési ügynökségekkel és irodákkal, valamint a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatallal együtt szintén támogatást nyújt a vállalkozásoknak.

Az előzőekben említetteknek az oktatás területére való kiterjesztését indokolja a hazai kisvállalkozási ismeretek oktatási helyzetéről 2008-ban, a SEED Kisvállalkozásfejlesztési Alapítvány által készített felmérés,¹⁸ amely megállapította, hogy a képzési módszerekben jellemzően a „hagyományos” ismeretcentrikus oktatás dominál, és igen alacsony a szemléletformálásra irányuló programok, tréningek aránya.

VÁLLALKOZÁSI ISMERETEK OKTATÁSA A MAGYAR FELSŐFOKÚ KÉPZÉSBEN

A vállalkozási ismeretek szerepe a felsőoktatásban az elmúlt évek során fokozatosan felértékelődött. A következőkben az ennek során kialakult helyzetet vizsgáljuk meg a magyar felsőoktatásban meghirdetett, a vállalkozási ismeretekkel foglalkozó kurzusok tartalomelemzésével. Mintavételünk tehát célzottan történt, amelyet a következő feltételekkel határoztunk meg:

- körülbelül 50% üzleti (főleg gazdasági és vezetéstudományi) és 50% nem üzleti jellegű (főleg bölcsész, művészeti és műszaki) képzések,
- hozzávetőlegesen 66% alapszak és 33% mesterszak.

A következő lépésben a tantárgyi programok keretében oktatott tantárgyakat elemeztük, és figyelmet fordítottunk arra, hogy a tantárgyak közvetetten vagy közvetlenül kapcsolódnak-e a vállalkozástanhoz és a vállalkozókhoz. Magyarázatuk a következő:

– a közvetlenül kapcsolódó tantárgyak azok, amelyek a kis- és középvállalatokra fókuszálnak, és több üzleti területet is felölelnek (pl. Kisvállalkozások irányítása, A vállalkozástan alapjai stb.),

– a közvetetten kapcsolódó tantárgyak, amelyek általában egy üzleti és/vagy gazdasági területre összpontosítanak (pl. Vezetési ismeretek, Marketing, Pénzügy, Számvitel stb.).

Megvizsgáltuk azon tantárgyi programok arányát, amelyek tartalmaznak legalább egy olyan tantárgyat, amely közvetlenül kapcsolódik a vállalkozástanhoz, és azt is, milyen arányban (%) található olyan szak, amelyben nincs sem közvetlenül, sem közvetetten a vállalkozástanhoz kapcsolódó tárgy. Ezután minden tantárgyi programból kigyűjtöttük a vállalkozástanhoz közvetlenül kapcsolódó tárgyak listáját, és megnéztük, hogy azok hányszor jelentek meg a tantárgyi programokban. Végetetül beazonosítottuk és további vizsgálatainkhoz kiválogattuk az adott egyetemen tanított, a vizsgálataink szempontjából legfontosabbnak ítélt tantárgyakat, és elvégeztük mindezen tantárgyak tartalomelemzését. Elemeztük többek között a tantárgyak főbb céljait, tartalmát, oktatási módszereit és egyéb jellemzőit.

Az említett módszer alapján, országon belül végzett tartalomelemzések eredményeire alapozva, a V4-es országok összehasonlító elemzését kívánjuk elvégezni, hogy rávilágítsunk az országok közötti azonosságokra és a különbségekre. Megítélésünk szerint ezek az eredmények segíthetnek a jövőben olyan, a vállalkozóvá válást eredményesebben segítő tantárgyi programok összeállításában, amelyek nagyobb figyelmet fordítanak a vállalkozástanra/vállalkozásokra.

Tantervek elemzése

A magyar (felső)oktatás rövid bemutatása

Magyarországon az 1989-es rendszerváltás számos változást hozott a felsőoktatásban. Megjelentek a tandíjas képzések, és új társadalmi rétegeknek nyílt lehetősége részt venni a felsőoktatásban.

A második jelentős változás 2006-ban történt, amikor Magyarország, 46 másik európai országgal közösen, bevezette a bolognai rendszert, amelynek célja a felsőoktatási rendszer harmonizációja. Az abban rögzített többciklusú képzés fő pillérei az alap- (BSc/BA), a mester- (MSc/MA) és a doktori (PhD) képzés, a palettából pedig érettségizettek és már diplomával rendelkezők is válogathatnak. A rendszerbe több ponton is be lehet lépni, és biztosított a kilépési lehetőség is a munkaerőpiacra. A felsőoktatási intézmények alap- és mesterképzést a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) támogató szakértői véleményének birtokában, a szakindítás tényének központi nyilvántartásba vételét követően indíthatnak. Valamennyi alap- és mesterképzés esetében jogszabály határozza meg a képzési és kimeneti követelmé-

nyeket, vagyis azoknak az ismereteknek és kompetenciáknak az összességét, amelyek megszerzése esetén az adott szakon az oklevél kiadható. A MAB támogató szakértői véleménye, valamint jogszabályban meghatározott további feltételek megléte esetén a doktori (PhD) képzés indítása az egyetemek hatásköre.

Tantervek, tantárgyi programok elemzése

Az 1. táblázatban a Magyarországon az általunk vizsgált intézmények és képzések szerepelnek.

1. táblázat: A kutatásunk során vizsgált intézmények és képzések

Egyetem	Kar	Szak	M/B	B/NB	SDA	SIDA
Szent István Egyetem	Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	Kereskedelem és marketing	B	B	5	14
		Gazdálkodási és menedzsment	B	B	6	14
		Vezetés és szervezés	M	B	2	18
		Emberierőforrás-tanácsadó	M	NB	0	2
		Andragógia	B	NB	0	2
		Gazdasági és vidékfejlesztési agrár-mérnök	B	NB	2	3
		Kommunikáció és médiatudomány	B	NB	0	9
		Turizmus-vendéglátás	B	B	3	8
		Emberi erőforrások	B	B	3	13
		Logisztikai menedzsment	M	B	2	10
		Pénzügy	M	B	0	15
		Pénzügy és számvitel	B	B	3	17
		Regionális és környezeti gazdaságtan	M	NB	1	2
	Gépészmérnöki Kar	Gépészmérnöki	B	NB	0	1
		Mechatronikai mérnöki	B	NB	0	1
		Mezőgazdasági és élelmiszeripari gépészmérnöki	M	NB	0	0
		Műszaki menedzser	M	NB	4	2
		Mezőgazdasági és élelmiszeripari gépészmérnöki	B	NB	0	1
		Műszaki menedzser	B	NB	0	2
Szent István Egyetem	Mezőgazdasági és Környezettudományi Kar	Állattenyésztő mérnöki	B	NB	1	1
		Növénytermesztő mérnöki	B	NB	1	3
		Vadgazda mérnöki	M	NB	1	0
		Vadgazda mérnöki	B	NB	0	1
		Környezetmérnöki	M	NB	0	1
		Természetvédelmi mérnöki	B	NB	0	1
		Agrármérnöki	B	NB	1	1

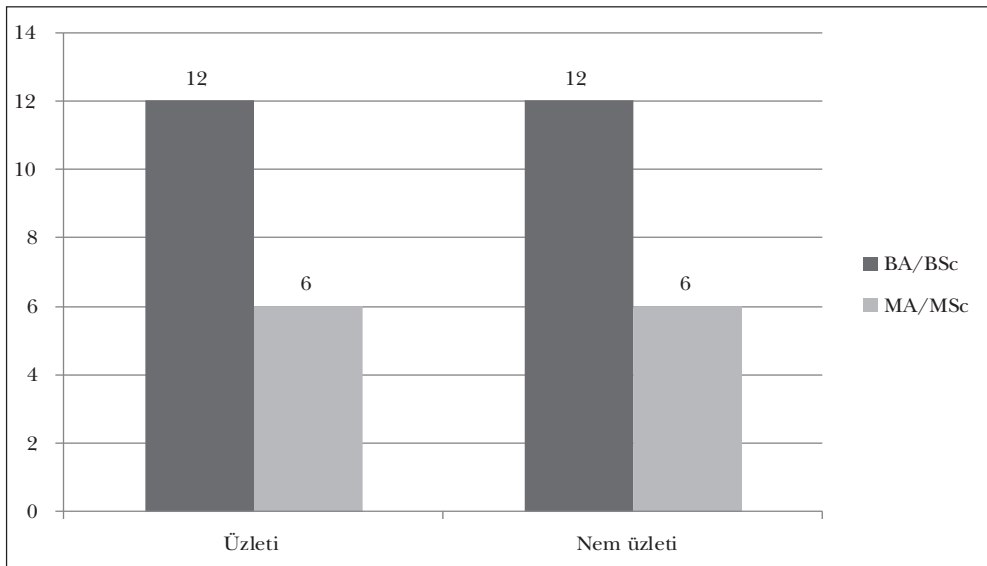
Egyetem	Kar	Szak	M/B	B/NB	SDA	SIDA
Budapesti Gazdasági Egyetem	Kereskedelmi, Vendég-látó-ipari és Idegenfor-galmi Kar	Turizmus-vendéglátás	B	B	3	10
		Kereskedelem és marketing	B	B	4	8
	Pénzügyi és Számviteli Kar	Emberi erőforrások	B	B	1	12
		Gazdálkodási és menedzsment	B	B	4	10
		Pénzügy	M	B	1	2
		Számvitel	M	B	2	5
	Külkereske-delmi Kar	Marketing	M	B	2	2
		Nemzetközi gazdálkodás	B	B	3	10
Óbudai Egyetem	Keleti Károly Gazdasági Kar	Business and management	B	B	4	6

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés.

A 4. oszlopban utalunk a képzési szintre (B = BA/BSc; M = MA/MSc), az 5. oszlopban a képzés jellegére (B = üzleti jellegű; NB = nem üzleti jellegű). A 6. és a 7. oszlop adatai az adott képzés során oktatott, a vállalkozásokhoz közvetlenül és közvetve kapcsolódó (SDA = közvetlenül kapcsolódó; SIDA = közvetetten kapcsolódó) tantárgyak számát jelöli.

Összesen 3 intézmény 7 karának 36 képzését vizsgáltuk. Az 1. ábra a vizsgált kép-zések elemszámát diagramon ábrázolja.

1. ábra: A vizsgált felsőoktatási képzések száma



Forrás: Saját vizsgálatok alapján saját készítés.

Vizsgálataink során törekedtünk arra, hogy a módszertanban már említett arányoknak eleget tegyünk. Ennek megfelelően 18 üzleti jellegű képzést, ezen belül 12 alap- és 6 mesterszintűt, valamint 18 nem üzleti képzést, ezen belül 12 alap- és 6 mesterszintű képzést vontunk be az elemzésbe. A mintatantervek tanulmányozása során összesen 101 olyan tantárgyat sikerült azonosítani, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a vállalkozásokhoz. Ebből, a 2. táblázatban bemutatva, 14 közvetlenül kapcsolódik, és 87 közvetve kapcsolható. Legnagyobb számban az üzleti képzéseknél, azon belül is az alapszakokon (gazdálkodás és menedzsment, kereskedelem és marketing, pénzügy és számvitel, nemzetközi gazdálkodás) találkozhatunk egy vállalkozás működtetéséhez szükséges ismereteket átadó tantárgyakkal, átlagosan 3,5-del. Az üzleti jellegű mesterképzések (vezetés és szervezés, számvitel) programjai átlagosan 1,5 tantárgyat tartalmaznak, melyek közvetlenül kapcsolódnak. Az említett számértékek képzési szintenkénti eltérése főként azzal magyarázható, hogy amíg az

2. táblázat: A vállalkozásokhoz közvetlenül kapcsolódó tantárgyak listája

Tantárgy	Előfordulás	Átlagos kreditérték	Kötelező	Kötelezően választandó	Szabadon választható
Vállalati/vállalkozás-gazdaságtan	17	3,6	100%	0%	0%
Üzleti/gazdasági jog	15	4,1	100%	0%	0%
Üzleti tervezés	9	4,7	100%	0%	0%
Projektmenedzsment	9	3,8	89%	0%	11%
Vállalkozásmenedzsment	2	2,5	100%	0%	0%
Kisvállalkozások finanszírozási specialitásai	2	4,0	0%	100%	0%
Hotelmenedzsment	1	6,0	100%	0%	0%
Helyi gazdaság- és vállalkozásfejlesztés	1	5,0	100%	0%	0%
Közepes és kisvállalkozások menedzsmentje	1	5,0	100%	0%	0%
Üzleti marketing	1	5,0	100%	0%	0%
Üzleti modellek és rendszerek	1	5,0	100%	0%	0%
Pályázatírás	1	3,0	100%	0%	0%
Vállalkozások adózása	1	3,0	100%	0%	0%
Kisvállalkozások	1	2,0	0%	100%	0%

Forrás: Saját vizsgálatok alapján saját készítés.

alapszakok 180–210 kredités, addig a mesterszakok csupán 120 kredités rendszerben működnek. A nem üzleti jellegű képzések tantárgyi programjaiban átlagosan 0,6 olyan tantárgy szerepel, amely közvetlenül kapcsolódik a vállalkozási ismeretekhez. Ezen képzéseknél jóval több azoknak a száma, ahol egyáltalán nem oktatnak a vállalkozásokhoz közvetlenül kapcsolódó ismereteket. Összesen 12 olyan képzés szerepel a mintában, amelyek esetében nem tudtunk közvetlen a vállalkozási ismeretekhez kapcsolódó tantárgyakat azonosítani. Ezek közül egy olyan képzés is van, ahol a vállalkozói ismeretekhez közvetetten sem kapcsolódik oktatott tantárgy.

A legtöbbször előforduló tantárgy a vállalati/vállalkozás-gazdaságtan. Összesen 17 szak (főként üzleti) képzési programjában szerepel, átlagosan 3,6 kreditértékkel. A tantárgy minden vizsgált szakon kötelező. A vállalati gazdaságtan oktatásának fő célja a vállalat, a vállalati gazdálkodás belső működésének, rendszerének, a környezettel való kölcsönhatásainak, a vállalati gazdálkodás folyamatának, főbb összefüggéseinek és sajátosságainak a megismertetése. A tantárgy fejleszti az összefüggések átlátásának képességét, segíti a dinamikus szemléletmód kialakulását, a problémamegoldási készséget. Megalapozza a vállalati működés egyes területeihez kapcsolódó későbbi szaktantárgyakat, segíti a köztük lévő összefüggések, kapcsolódások átlátását, megértését.

A gazdasági jogot 15 üzleti képzés keretén belül oktatják, átlagosan 4,1 kredittel. Minden esetben kötelező tantárgyként szerepel a mintatantervben. A tantárgy a főbb jogelméleti alapfogalmak ismertetését követően bemutatja Magyarország államszerkezeti struktúráját, a hatalmi ágak rendszerét, az állami szervek feladat- és hatáskörét. A vállalkozások jogi szabályozása tárgykörében ismerteti az egyes vállalkozási formákhoz kapcsolódó felelősségi szabályokat, a gazdasági társaságok alapításának és működtetésének főbb jellemzőit, valamint a csőd- és a felszámolási eljárás szabályait. A dologi jog alapfogalmai mellett bemutatja a munkajog alapintézményeit is.

Arányaiban szintén gyakori előfordulású az üzleti tervezés tantárgy. Összesen 9 szak tantervében szerepel átlagosan 4,7 kreditértékkel, minden esetben kötelező jelleggel. Az üzleti tervezés nevű tantárgy az üzleti (gazdasági) döntések meghozatalát előkészítő és támogató speciális tervezési módszerekkel foglalkozik. A tantárgy az üzleti tervezés legszélesebb körben elterjedt alapmodelljét, tartalmi összetevőit, készítésének alapmódszereit, jelentőségét, célcsoportjait, céljait, kidolgozásának legfontosabb hatótényezőit mutatja be. A tantárgy keretein belül az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazását is elsajátítják a hallgatók, a konkrét esetet feldolgozó önálló feladatuk elvégzésével.

A negyedik leggyakoribb tantárgy a projektmenedzsment, összesen 9 előfordulással, átlagosan 3,8-as kreditértékkel. A képzések 89%-ánál kötelező, míg 11%-ánál szabadon választható jelleggel oktatják. A tantárgy multidiszciplináris megközelítésben tárgyalja a projektmenedzsment alapfogalmait, helyét és szerepét a szervezetekben, továbbá a szervezeti stratégia és a projektek kapcsolatát, a projektciklus általános modelljét, a projektstratégia és a projektmegvalósítás elemeit, a struktúraterveket, az idő- és erőforrástervet, a költségtervet, az elkészítésük során alkalmazott menedzsmenttechnikákat, a projektkontroll és a teljesítésmonitoring főbb

elemeit. Gyakorlati példák, esettanulmányok és szoftver alkalmazása segíti a módszerek elsajátítását.

Jó gyakorlat

A jó gyakorlatok modellként szolgálnak az egyetemek és a vállalati szféra (vállalkozók) gyümölcsöző együttműködésére, amelynek fontosságára és stratégiai jelentőségére az EU is felhívja a figyelmet. Az innovációs központok, inkubátorszervezetek, a tudományos és technológiai parkok és a vállalkozói ismeretekhez kapcsolódó projektek mind ezt a célt szolgálják. Nagy multinacionális cégek, mint pl. a Bosch is felkarolják a fiatal tehetségeket, és új termékek kifejlesztéséhez, valamint új piacok felé nyitáskor olyan szakembereket keresnek, akiket a bennük rejlő lehetőségek teljes kiaknázására biztatnak. A duális képzés bevezetésével a tehetséggondozás, a gyakorlat és a vállalkozási ismeretek még nagyobb hangsúlyt kapnak. A magyar kormány célul tűzte ki 2030-ra, hogy 8%-kal növeli a duális képzésben részt vevők arányát. Továbbá ugyanezen tervezési időszakban a spin-off cégek számának 20%-os növelése is a célok között szerepel.

A felsőoktatási intézmények számára elengedhetetlen a tudomány és az iparág közti együttműködés folyamatos fejlesztése, bővítése, ugyanis ezzel új minőségi szemléletet teremt a felsőoktatásban dolgozók kutatási eredményei tekintetében, valamint jó műszaki hátteret kínál a hallgatók jövőbeni munkáltatói számára. Mindezek illusztrálására álljon itt néhány konkrét példa.

1. Young Innovation Brokers for Visegrad Countries nyári egyetem, amelyben együttműködő partnerek Lengyelországból a krakkói Mezőgazdasági Egyetem, Csehországból a brnói Mendel Egyetem, Szlovákiából a nyitrai Szlovák Mezőgazdasági Egyetem és Magyarországról a Szent István Egyetem. A program azoknak szól, akik érdeklődnek az agrárterületi innováció iránt, és örömmel vesznek részt intenzív nyári programokban, melyek kihívást jelentenek, de fejlesztik is a tudást, a kreativitást, és a csapatszellemet is javítják. A Discovery K+F Központtal karöltve a nyári egyetem elsősorban az MA/MSc-, PhD-, post-PhD-hallgatókat célozza meg.

2. Kooperatív Szakmai Gyakorlati Börze, amelynek célja, hogy a Szent István Egyetem gépészmérnök kooperatív gyakorlatainak helyet adó vállalatok bemutatkozhasssanak, közvetlenül találkozhasssanak az egyetem hallgatóival és oktatóival. A hallgatók így könnyebben dönthetnek a gyakorlat helyszínének, szakmai területének kiválasztásáról, az oktatók pedig megismerkedhetnek a gyakorlatban részt vevő – jellemzően nemzetközi – nagyvállalatok elvárásaival. Az évente megrendezésre kerülő Állásbörze – amely különböző vállalatok részvételével a végzős hallgatóknak szól – szeretné támogatni a Kooperatív Börzén részt vevő cégeket abban, hogy a gyakorlati lehetőségeik mellett cégüket és nyitott pozícióikat, álláshelyeiket is bemutathassák a munkát keresőknek. Az előadások, workshopok az egyetemi hallgatókhoz, az egyetemi oktatókhoz, külsős érdeklődőkhöz és együttműködő partnerekhez szólnak. Együttműködő partnerek a GE Electric, GE Aviation, Robert Bosch Elektronika, KUKA Robotics Hungária.

3. A győri Széchenyi István Egyetem inkubátorprogramja is elsősorban a gépészmérnök hallgatókat célozza meg. A hallgatók főleg csoportokban dolgoznak egy új terméken, szolgáltatáson; barkácsolnak, vagy éppen informatikai feladaton dolgoznak. Az egyetem From Idea to Business elnevezésű nyári egyetemi programját már második éve szervezik meg 16–20 fő részvételével. A 4 napig tartó rendezvény mindenki számára nyitva áll. Elméleti, gyakorlati elemeket ötvöz előadásokkal, ötletbörzével, pénzügyi, jogi (szellemi tulajdon) alapokkal, választ kívánva találni arra a kérdésre, hogy mi a vonzó a befektetők számára.

4. Akit érdekel a vállalkozások világa, vagy aki fontolgatja, hogy vállalkozást indít, akinek van egy ötlete, és társakat keres a megvalósításhoz, jó hír, hogy a Budapesti Corvinus Egyetem Kisvállalkozás-fejlesztési Központja 2008 őszén hirdette meg „Interuniversitas Hallgatói Vállalkozói Klub és Spin-off Keltető” programját.¹⁹ Ehhez a programhoz csatlakozott a Széchenyi István Egyetem. A Széchenyi István Hallgatói Vállalkozói Klub és Spin-off Keltető szervezői és támogatói az egyetem Hallgatói Önkormányzata, Karrier és Öregdiák Irodája és a Bridge Hallgatói és Oktatói Klubja, az egyetem Tudásmenedzsment Központja, továbbá a Kautz Gyula Gazdaságtudományi Karának Gazdaságtudományi Tanszéke.

5. i.e. SMART elnevezéssel a Budapesti Metropolitan Egyetem is szolgál követendő példával.²⁰ Partnerei ebben egy-egy bécsi, stuttgarti, szlovák és cseh egyetem. Az i.e. SMART állandó SMART transznacionális menedzsmentstruktúrával működik, amely az innováció és a vállalkozói tréning új megközelítését teszi lehetővé Közép-Európában. A projekt úgynevezett SMART Pointokat állított fel, melyeknek feladata a tanácsadás, mentorálás, képzés 15–30 év közötti fiatalok számára, akik a kreatív iparágak, a zöld gazdaság és az infokommunikációs ágazat területén szeretnének vállalkozást indítani. A tanácsadók releváns információt adnak üzleti tervek készítéséhez, és különböző jogi ügyekben segítik az eligazodást. Ezen túlmenően hangsúlyt helyeznek olyan készségekre, attitűdökre kialakítására is, mint a csapatmunka, a vállalkozói szellem, a kockázatvállalás és a kreativitás. Vállalati partnerek az I-Europa, Ltd. Slovakia, Budapest Enterprise Agency, Modena Formazione, akik a BA/BSc-, MA/MSc- és PhD-hallgatókat veszik célba.

6. A Budapesti Metropolitan Egyetem másik követendő példája a Geomatech,²¹ amely az egyetem kommunikációs alapítványával, az ELTE-vel és a Cambridge-i Egyetemmel karöltve működik. Vállalati partnerük a Tudásmenedzsment Szolgáltató Kft., a Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző Kft., célcsoportjukat pedig a tanárok és a BA/BSc-hallgatók alkotják. A GeoGebra szoftver alkalmazásával számos digitális tananyagot készítenek az általános és a középiskolák számára matematikából és természettudományból. A projekt része a tanárok továbbképzése, oktatása és a tesztszatyok létrehozása.

7. A Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara Társadalomtudományi és Tanárképző Intézetének K+F+I Csoportja, valamint a Vezetéstudományi Tanszék 2015-ben egy kísérletsorozatot indított. A kutatás célja egy kompetenciamérési módszer kidolgozása, valamint egy számos kompetenciaindexet log-állományok alapján levezetni képes módszertan alkalmazhatóságának vizsgálata. A projekt to-

vábbi célja, hogy olyan javaslatot dolgozzon ki, amivel hozzájárul a felsőoktatásban kibocsátott diplomák minőségének ellenőrzéséhez, valamint annak biztosításához.

8. A Startup Eger program dinamikus fiatal vállalkozásokat karol fel.²² Az induló vállalkozásokat segíti a cégalapításban, a marketing- és az üzleti terv kidolgozásában, együttműködve a Heves Megyei Vállalkozás- és Területfejlesztési Alapítvánnyal. A támogatáshoz nem kell egri születésűnek lenni vagy Egerben élni, de a támogatandó vállalkozási ötletnek valamilyen módon Egerhez kell kötődnie.

9. A Citi-Junior Achievement Diákvállalkozás Program²³ 2015 októberében indult. Keretében a diákok valós körülmények között gyakorolják egy vállalkozás megalapítását, illetve folyamatos fejlesztését. Így tapasztalati úton sajátíthatják el egy fenntartható vállalkozás működtetésének alapjait. A Citi Alapítvány 85 ezer dolláros támogatásával létrejövő program megvalósítását a Citi Magyarország több mint 30 önkéntes dolgozója is segíti. A program részeként a fiataloknak egy diákvállalkozás formájában kell megvalósítaniuk üzleti ötletüket, valamint létre kell hozniuk saját termékeiket vagy szolgáltatásaikat, amelyeket értékesíteniük is kell. Ezáltal a diákok első kézből szerezhetnek tapasztalatokat egy vállalkozás indításával és működtetésével kapcsolatban.

10. A Fiatal Vállalkozók Országos Szövetsége (FIVOSZ) Mentor Programjának keretében a fiatal vállalkozó 80 olyan mentor közül választhat, akik gyakorló vállalkozók. Kölcsönös szimpátia esetén szerződést kötnek egymással az együttműködésről. Így támogatják a fiatal vállalkozók ötletének megvalósulását.

11. A Fiatal Vállalkozók Országos Szövetségének (FIVOSZ) költségcsökkentő lehetőségei keretében a fiatal vállalkozók üzemanyag-vásárlás, áramszolgáltatás, mobiltelefon-használat, irodaszer-vásárlás esetén részesülnek kedvezményben.²⁴

12. A „GINOP-5.2.2. Fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása” keretében 18 és 25 év közötti (felsőfokú végzettségű pályakezdők esetén 25–30 éves), mikrovállalkozást tervező fiatalok vállalkozói készségeit fejlesztik. Számukra vállalkozást támogató tanácsadási szolgáltatásokat nyújtanak, mentorálással és képzéssel. Az Ifjúsági Garancia Program részeként, az álláskereső fiatalokból kerülhetnek ki a pályázók. Mindazok, akik sikeresen részt vesznek a projektben, valamint új vállalkozást hoznak létre, 3 millió Ft vissza nem térítendő támogatásban részesülhetnek.

ÖSSZEZÉS

A hazai gazdaság helyzetét a kkv-k teljesítménye közvetlenül befolyásolja. Hazánkban jellemzően a helyi gazdasági életbe kapcsolódnak be a kkv-k, és a helyzetükre közvetlen hatást gyakorol az, hogy milyen felkészült vállalkozói potenciállal rendelkező fiatal utánpótlás fejlődik társadalmunkban. Sokáig a kkv-k nagy részét az egy főt foglalkoztató mikrovállalkozások tették ki, amelyeknek gazdaságélénkítő hatása elenyésző volt. Fejlődni képes, sikeres vállalkozásokat csak a vállalkozáshoz értő emberek tudnak irányítani, így az ilyen irányú oktatás szerepe megkérdőjelezhetetlen.

Magyarország fejlődésének kulcsa a megfelelő méretű és minőségű hazai felsőoktatás kialakítása és az előre tervezhető jövő igényeihez való megfeleltetése, amely így

képes válaszolni a társadalmi és a gazdasági kihívásokra egyaránt. Ahhoz, hogy ambiciózus céljainkat végrehajtsuk, a hazai felsőoktatás minden adottságát elemeznünk, azok alapján fejlesztenünk kell.

Míndez egy új szerep kialakulására utal a társadalmi és gazdasági fejlődésben, amely a hallgatóknak (oktatási szinttől függetlenül) lehetőséget biztosít kulcsfontosságú vállalkozói kompetenciák kialakítására, és ezzel magát a vállalkozói szellemet is erősíti. Az oktatás ezen új szerepkörét tekintve az egyetemek a természetes vezetők, amelyek vállalkozói központokká válhatnak, egyesítve a kutatókat, oktatókat, hallgatókat, az üzleti szférát, a cégeket és minden további érintettet. Az egyetemek kialakítják az ún. harmadik szerepkörüket: együttműködést hoznak létre az oktatás és az üzleti, valamint a közszféra között, és a tudományos kutatás intenzív piaci értékesítését végzik.

Felmérésünkéből kiderül, hogy a bemutatott tantárgyak nem alkalmasak maradéktalanul arra, hogy az interaktív módszereket, mint például a szerepjáték, az esettanulmányok megvitatása és a szimuláció, jelentős mértékben hasznosítsák. Az egyetemi, főiskolai gazdasági képzésekben az esettanulmányokat és az egyéb interaktív pedagógiai módszereket nem használják ki megfelelő mértékben, valamint nem élnek elég gyakran azzal a lehetőséggel sem, hogy üzletembereket és vállalkozókat hívjanak meg közös „beszélgetésre” a tanterembe. Az egyetemek a korábbi vállalkozók tapasztalatait korlátozott mértékben építik be az oktatásba. Ez jelentősen eltér néhány amerikai üzleti oktatási intézmény gyakorlatától, ahol a hallgatók és a vállalkozók egyaránt képviseltetik magukat a képzésben az oktatókhoz, a vendég előadókhöz vagy a kari, hallgatói vagy adminisztratív tanácsadókhöz hasonlóan a vállalkozói ismeretek oktatásában.

JEGYZETEK

- ¹ *Implementing the Community Lisbon Programme: Fostering Entrepreneurial Mindsets through Education and Learning*. European Commission, COM/2006/0033, 2006. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52006DC0033>
- ² *Entrepreneurship education*. European Commission, 2015. http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/support/education/index_en.htm
- ³ *The Oslo Agenda for Entrepreneurship Education in Europe*. European Commission, 2006. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/8968/>
- ⁴ *Entrepreneurship and Higher Education*. OECD, 2008. www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8408031e.pdf
- ⁵ *The Oslo Agenda for Entrepreneurship Education in Europe*. European Commission, 2006. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/8968/>; *Effects and impact of entrepreneurship programmes in higher education*. European Commission, 2012. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents>; *Entrepreneurship 2020 Action Plan*. European Commission, 2013. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012DC0795>; *Entrepreneurship education*. European Commission, 2015. http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/support/education/index_en.htm
- ⁶ *Entrepreneurship and Higher Education*, i. m.
- ⁷ *Entrepreneurship at a Glance 2015*. OECD, 2015. www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/entrepreneurship-at-a-glance_22266941

- ⁸ Alexandria Valerio – Brent Parton – Alicia Robb: *Entrepreneurship Education and Training Programs around the World – Dimensions for Success*. The World Bank, 2014. www.worldbank.org/en/topic/education/publication/entrepreneurship-education-and-training-programs-around-the-world-dimensions-for-success
- ⁹ Karen E. Wilson et al.: *Educating the Next Wave of Entrepreneurs*. World Economic Forum, 2009. www.weforum.org/reports/educating-next-wave-entrepreneurs/
- ¹⁰ Implementing the Community Lisbon Programme..., i. m.
- ¹¹ *Key competences for lifelong learning*. European Commission, 2006. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3Ac11090>
- ¹² *Entrepreneurship Education: A Guide for Educators*. European Commission, 2014. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/7465>
- ¹³ www.kormany.hu/download/d/90/30000/fels%C5%91oktat%C3%A1si%20koncepti%C3%B3.pdf
- ¹⁴ 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról. Magyar Közlöny, 2011, 165. szám.
- ¹⁵ 2011. évi CXG. törvény a nemzeti köznevelésről. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100190.TV
- ¹⁶ 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a1100187.TV. Módosították 2012-ben. www.magyarokozlony.hu/pdf/13146
- ¹⁷ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*. ENQA, Helsinki, 2005. [www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf); magyar fordítása a www.mab.hu honlapon, a Szabályok menüpontban.
- ¹⁸ seed.hu/files/vallalkozas_oktatas_kutatas_20081211.pdf
- ¹⁹ www.spinoffklub.com
- ²⁰ www.iesmart.eu/
- ²¹ www.geomatech.hu/
- ²² www.egerhirek.hu/indul-a-startup-eger-program/
- ²³ https://www.citibank.hu/gcb/Lakossagi_ugyfelek/hungary/Altalanos_informaciok/sajtoszoba/2015/Citi-Junior-Achievement-Diavallalkozas.htm
- ²⁴ www.fivosz.hu/koeltsegcsoekkentes

TOVÁBBI FELHASZNÁLT IRODALOM

- Andrássy Adél – Agnieszka Krymarys – Lentner Csaba – Atsede Woldie: *A feltörekvő piacgazdaságok kis- és középvállalkozásainak összehasonlító elemzése (Nigéria, Lengyelország, Magyarország)*. In: Pénzügyek és globalizáció. Szerk.: Botos Katalin, Belyácz Iván, JATEPress, Szeged, 2005.
- Miriam Bitterová – László Hajós: *The School Project Management Influence on the Economy of Education*. Bulletin of the Szent István University, 2009/1., 258–262. o.
- Borzán Anita – Lentner Csaba – Szigeti Cecília: *A pénzügyi vállalkozások felelősségvállalásának új dimenziói*. *Economica*, 2011/4., 22–30. o.
- Csilla Czeglédi – Zsuzsanna Marosné Kuna – László Hajós: *Current challenges of talent management in the V4 countries with special respect to Hungary*. *Trendy v podnikání – Business Trends*, 2013/2., 31–38. o.
- Csilla Czeglédi – Imola Csehné Papp – László Hajós: *The impact of the economic crisis on the labour market*. *Acta Oeconomica et Informatica*, 2012/1., 24–29. o.
- Csehné Papp Imola: *Ismeri Ön a munkaerőpiacot? A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei*, 2014/1–2., 269–278. o.
- Imola Csehné Papp – László Hajós: *Education and working life in Hungary*. *Acta Technica Corviniensis – Bulletin of Engineering*, 2014/2., 105–110. o.
- Imola Csehné Papp et al.: *Regional differences in the European Union in the past and nowadays*. *Acta Oeconomica et Informatica*, 2012/1., 1–5. o.
- Entrepreneurship in higher education, especially within non-business studies*. European Commission, 2008. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/8969/>

- László Hajós – Miriam Bitterova: *Economic of education and school projekt management. Rural development and structural changes of agricultural companies in agrocomplex*. SUA, Nitra, 2010, 295–300. o.
- Hajós László – Dolmány Ferenc: *A munkaerő mennyiségi növelésének lehetőségei Magyarországon*. Gazdálkodás, 2001/3., 1–15. o.
- Lentner Csaba: *A vállalkozás folytatása számviteli alapelvének értékelése: profit- és közjóság-előállító gazdálkodóknál*. I. rész. Számvitel, adó, könyvvizsgálat, 2014/2., 72–74. o.
- Lentner Csaba: *A vállalkozás folytatása számviteli alapelvének érvényesülése közüzemi szolgáltatóknál és költségvetési rend szerint gazdálkodóknál – magyar, európai jogi és eszmetörténeti vonatkozásokkal*. In: Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás. Közpénzügyek és Államháztartástan II. Szerk.: Lentner Csaba, NKE Szolgáltató Kft., Budapest, 2015, 763–783. o.
- Magyari János – Hajós László: *Kisüzemi tevékenységek tervezése*. Gazdálkodás, 1998/4., 52–56. o.
- Erika Varga – Csilla Czeglédi – László Hajós: *The examination of personal competencies as collateral of success from the point of view of students*. Annals of Faculty of Engineering Hunedoara – International Journal of Engineering, 2015/4., 117–122. o.
- http://miau.gau.hu/miau/207/ERASMUS_v1.doc
- http://miau.gau.hu/miau/207/tdk_letra_v2.doc
- http://miau.gau.hu/miau/208/Kollar-Pitlik-Fulop_Compentence_Measurement.pptx
- https://miau.gau.hu/mediawiki/index.php/Csoportmunka_projekt
- www.mva.hu/hirek.php